

**RAPPORT FRÅN LANDSTINGSKANSLIETS EPIDEMIOLOGISKA
UTREDNINGSARBETE, NR 149, NOVEMBER 2007**

**ÖPPNA JÄMFÖRELSE - AVSTAMP
TILL ETT PLATT FALL!**

av Mats Granvik och Anders Paperin

ÖPPNA JÄMFÖRELSE – AVSTAMP TILL ETT PLATT FALL!

Replik till debattinlägg från SKL´s Vd Håkan Sörman

Socialstyrelsens och Sveriges Kommuner och Landstings (SKL´s) rapport *Öppna jämförelser av hälso- och sjukvårdens kvalitet och effektivitet 2007* har kommenterats på ledarsidan i Dagens Medicin (nr 41/07). Ett inlägg som vi författat publicerades några veckor senare (nr 45/07), vilket följdes av en replik (nr 47/07) av SKL´s vd Håkan Sörman.

I vårt tidigare inlägg underkände vi den del av *Öppna jämförelser* som berör befolkningens erfarenheter av primärvården. Det enda SKL signalerat att man tagit till sig från vår granskning är påpekandet att en framtida önskvärd konsupplad resultatredovisning kräver ett större undersökningsurval. Det är otillräckligt. Vi anser – med hänsyn till riksintresset – att det är ytterst angeläget att genast vidta nödvändiga förbättringar i rapporteringen.

Vi framförde två huvudinvändningar mot Socialstyrelsens och SKL´s redovisningsätt och annonserade tre förslag till förbättringar. Trots SKL´s undanlidande bemötande av våra förslag är vi övertygade om att dessa i sinom tid kommer att vinna fullt gehör, såväl på SKL som ute i landstingen.

Våra två huvudinvändningar handlade om en redovisning av *Öppna jämförelser* i termer av falsk exakthet. Till detta knöts en värderande rangordning av landstingen, från "bästa" ("ett gynnsamt utfall") till "sämsta" ("ett ogynnsamt utfall"), utan empirisk förankring, vilken därmed är direkt orättvis. Dessutom visade vi att de indikatorer SKL valt saknar erforderlig potential för befogade förbättringsinsatser i verksamheterna.

Vår första huvudinvändning bemöter SKL genom att konstatera att det vid jämförelser i allmänhet inte framträder några skillnader mellan landstingen. Statistiskt säkerställda skillnader – alltså skillnader i egentlig mening - hör till undantagen. "Sämsta" landsting är utifrån tillgänglig empiri inte sämre än "bästa". Vi tydliggjorde detta med att jämföra förtroendet för vårdcentralerna i Dalarna och Norrbotten. För att "inte mycket annars blir gjort" tar sig SKL rätten att utan empirisk förankring *fabricera* skillnader mellan landstingen. Förfarandet är fullständigt ansvarslöst. Det kan bland annat få till följd att landsting *utan grund* "hängs ut" – med SKL´s terminologi – som "sämst" i landet. För politiska majoriteter kan detta bli särskilt förödande under ett valår.

SKL demonstrerar med "inte mycket annars blir gjort" en omotiverad stor tilltro till sina orättfärdiga jämförelser potential som förbättringsincitament. Det antyder en avsaknad av insikter i vad som pågått ute i landstingen. Inom Dalalandstinget har det gjorts anmärkningsvärt stora förbättringar helt utan inspiration från SKL´s missvisande jämförelser.

Vår andra huvudinvändning undviker SKL att kommentera. Vi tydliggjorde i vårt tidigare inlägg att – med SKL´s falska exakthet – "51.6 procent" har förtroende för primärvården faktiskt innebär att allt från 0 procent av befolkningen till "48.4 procent" kan sakna förtroende. I själva verket är en fokusering på de som uttryckligen **saknar** förtroende nödvändigt för att ha en säker grund att stå på. Om endast 2 – 4% saknar

förtroende leder det till helt andra slutsatser för prioritering av förbättringsarbeten. Som indikatorerna nu är definierade saknar de helt enkelt operativ potential och därmed faller SKL´s uppmaning till såväl jämförelser som nivåfokusering platt till marken!

SKL annonserar att avsikten är att förbättra datatillgången. SKL´s sätt att hantera nu tillgängliga data riskerar att medföra att förtroendet för att arbeta med databaserade jämförelser skadas för lång tid framöver. Vi anser att SKL bör förbättra sin hantering av de data man redan förfogar över.

Falun 2007-11-23

Mats Granvik
Utredare
Landstinget Dalarna

Anders Paperin
Närsjukvårdsledningen
Landstinget Dalarna

RAPPORTER FRÅN LANDSTINGSKANSLIETS EPIDEMIOLOGISKA UTREDNINGSBETE

- Nr 1 Granvik, M, Den epidemiologiska strategin, juli 1981
- Nr 4 Granvik, M, Kommundiagnoser i Kopparbergs län, april 1982
- Nr 9 Granvik, M, Ett lokalt hälsoarbete utifrån en epidemiologisk strategi (Förslag till slutrapport), september 1982
- Nr 34 Granvik, M, Vad kan vi rikta uppmärksamheten på i folkhälsoarbetet?, september 1986
- Nr 53 Granvik, M, Rapport över hälsopolitiskt intressanta förhållanden i Dalarna, april 1991
- Nr 88 Granvik, M, Precisera beställarkraven! - information i landstingsstyrelsen, september 1995
- Nr 90 Granvik, M och Sandberg, B-M, Demografi, socioekonomiska förhållanden, vårdutnyttjande, sjuklighet och dödlighet - Vad kännetecknar länets sjukvårdsområden?, december 1995
- Nr 92 Granvik, M, Blev grund- och gymnasieskolorna rök- och snusfria?, februari 1996
- Nr 99 Fritzell, P och Granvik, M. 1996 års befolkningsenkät - resultatredovisning: Personer med värk i länd- och korsryggen, april 1997
- Nr 100 Granvik, M. 1996 års befolkningsenkät - resultatredovisning: Arbetslöshet och ohälsa i Dalarna i ljuset av den ekonomiska krisen i landet, augusti 1997
- Nr 112 Granvik, M, Hur gick det? – En uppföljning av landstinget Dalarnas hälsopolitiska målsättningar för år 2000, december 2000.
- Nr 117 Granvik, M, Befolkningsenkäten vårvintern 2000: Kompletterande resultatredovisning med fokus på "frånvaro från arbetet på grund av egen sjukdom" och "långtidssjukskrivna (minst 90 dagar)", juli 2001.
- Nr 120 Granvik, M, Befolkningsenkäten vårvintern 2000: Kompletterande resultatredovisning avseende dalfolkets rapportering av "utbrändhet", december 2001.
- Nr 122 Granvik, M och Hallberg, H, Hinner inte? Orkar inte?" – Allmänläkares uppfattningar om "förebyggande" och psykosocial problematik, augusti 2002.
- Nr 124 Granvik, M, Hälsa och levnadsvanor bland niondeklassare i Dalarna höstterminen 2002, mars 2003.
- Nr 128 Granvik, M, Kommer levnadsvanor och social situation upp till diskussion då befolkningen besöker hälso- och sjukvården för att få hjälp med sina hälsoproblem?, januari 2005.

- Nr 132 Granvik, M, Ungdomsenkäten höstterminen 2004, april 2005
- Nr 133 Granvik, M, Kvinnor med långvarig sjukvårdskrävande ohälsa av psykiskt eller psykosocialt slag mm – Vilka orsaker och vägar till förbättringar kan identifieras?, mars 2005.
- Nr 134 Granvik, M, Patientenkäter och befolkningsenkäter som instrument för att mäta primärvårdens sätt att fungera, augusti 2005
- Nr 136 Granvik, M, Vårdbarometern – Resultat för åren 2003- 2005, december 2005
- Nr 137 Granvik, M, Nationella befolkningsenkäten – Resultat för åren 2004-2005, januari 2006
- Nr 138 Granvik, M, 2006 års postenkätundersökning – Beskrivning av metod och material och resultatredovisning med fokus på befolkningens uppfattningar om väntetiderna inom Landstinget Dalarnas hälso- och sjukvård och tillgodoseendet av de upplevda vårdbehoven, oktober 2006
- Nr 139 Granvik, M, 2006 års postenkätundersökning – Resultatredovisning med fokus på sjukvårdsrådgivning per telefon och vårdcentralernas telefon-tillgänglighet, november 2006.
- Nr 140 Granvik, M och Sandberg, B-M, 2006 års postenkätundersökning – Serviceprofiler för Landstinget Dalarnas vårdcentraler mm., november 2006.
- Nr 141 Granvik, M, 2006 års postenkätundersökning – Resultatredovisning med fokus på bemötandet vid vårdcentralerna och förtroendet för hälso- och sjukvården, januari 2007.
- Nr 142 Granvik, M, 2006 års postenkätundersökning – Resultatredovisning med fokus på hälsotillstånd och levnadsvanor, februari 2007.
- Nr 143 Granvik, M, 2006 års postenkätundersökning – Kompletterande resultatredovisning med fokus befolkningens levnadsvanor ur hälsofrämjande och förebyggande perspektiv, april 2007.
- Nr 144 Granvik, M, 2006 års postenkätundersökning – Resultatredovisning med fokus på personer som på "sin" vårdcentral nekats sjukskrivning eller remiss till specialist och på personer som avstått från att kontakta "sin" vårdcentral trots ett upplevt kontaktbehov, juli 2007.
- Nr 145 Granvik, M, 2007 års äldreenkät, september 2007.
- Nr 146 Granvik, M, Paperin, A. Öppna jämförelser till gagn för alla och som avstamp för framtiden?, oktober 2007.
- Nr 147 Granvik, M, Föredragning i landstingsstyrelsen 5 november 2007 – Overheadbilder, november 2007.
- Nr 148 Granvik, M, 2006 års postenkätundersökning – Kompletterande resultatredovisning med fokus på 20-64-åringars läkemedelsanvändning, november 2007.

FÖRTECKNING ÖVER ARTIKLAR, PROJEKTPLANER, VERKSAMHETS- BESKRIVNINGAR MM FRÅN LANDSTINGSKANSLIETS EPIDEMIOLOGISKA UTREDNINGSBETE

Granvik, M och Lindbom, G, Utveckling av hälsopolitisk verksamhet i Kopparbergs läns landsting, Sjukhuset, nr 2, s 68-70, 1982

Bolin, H och Granvik, M, Att utreda och förebygga sjukdomar och skador - erfarenheter från Kopparberg, SFAM-Nytt, nr 6, s 206-210, 1982

Bolin, H och Granvik, M, Dödlighet i cerebrovasculära sjukdomar hos kvinnor i Älvdalens kommun, Allmänmedicin, nr 3, s 125-130, 1984

Granvik, M och Hallberg, H, För-tidigt-döda-män i Borlänge kommun, Allmänmedicin, nr 4, s 181-186. 1985

Granvik, M, Lundström, N och Nordbäck, B, Besök på en distriktsläkarmottagning i Dalarnas glesbygd, Allmänmedicin, nr 1, s 30-33, 1986

Granvik, M, Kommunprofiler - till vad nytta?, Allmänmedicin, nr 2, s 59-61, 1986

Granvik, M, Jerdén, L, Hjort, H, Näs-Persson, C och Öyen, B, Hälsoundersökning av medelålders män i Falun, Allmänmedicin, nr 5, s 229-231, 1986

Hallberg, H, Primärprevention i praktisk tillämpning, primärvård - psykiatri, Allmänmedicin, nr 3, s 110-113, 1986

Granvik, M, Karakterisering av patienter med många läkarkonsultationer ("storkonsumenterna") vid en vårdcentral i glesbygd med hjälp av AID-analys, utkast till artikel, augusti 1986

Granvik, M, Att vilja men inte kunna planera behovsbaserat eller att kunna men inte vilja?, Socialmedicinsk tidskrift, nr 5-6, s 234-242, 1990

Granvik, M, Sandberg, B-M, Friberg, L, Lind, B, Nilsson, B, Låga halter av bly och kadmium i blod hos skolbarn i såväl tätbygds- som glesbygdsområden i Dalarna, Läkartidningen, vol 85, nr 5, s 320-322, 1988

Granvik, M, Rökning bland skolbarn visar sig i förhöjda tungmetallhalter i blodet, Wårt landsting, Kopparbergs läns landsting, nr 1, s 11, 1988

Granvik, M, Jäverfalk, T och Wahlberg, S-E, Särskild hälsoundersökning av personer bosatta i vissa försurningsdrabbade områden i Dalarna, Projektplan, 1988-07-06

Granvik, M och Nilsson, L, Rökruta bara på två av grundskolorna, Debattartikel, Dala-Demokraten, 1993-02-17

Granvik, M, Länets äldre nöjda med sjukvården, men, Debattartikel, Nya Ludvika Tidning, 1993-11-17

Granvik, M och v Schultz, M, Effekten av kostinformation för bättre blodfettvärden minskade på sikt, AllmänMedicin, nr 1, s 33-34, 1995

Granvik, M, Felaktig uppfattning om Dalarnas sjukvård, Debattartikel, Falu-Kuriren, 1995-01-14

Granvik, M, "Läkares råd om rökstopp" – en potential i folkhälsoarbetet?, AllmänMedicin, nr 2, s 109-111, 1996

Granvik, M, För dyrt att söka sjukvård?; Läkartidningen, Vol 95, Nr 5, s 364-365, 1998

Granvik, M, "För dyrt att söka sjukvård!" – inte alltid enbart en fråga om brist på pengar, AllmänMedicin, nr 1, s 17-19, 1998

Granvik, M, Sysselsättning, ekonomiska svårigheter och ohälsa i Dalarna, Socialmedicinsk tidskrift, Nr 6, s 273-279, 1998

Granvik, M och Nilsson, L, 15-åringars rökvanor i Dalarna, Hälsa & Miljö i Skolan, Nr 3/Läsåret 1998-99, s 18-19, Förlagshuset Gothia, Göteborg 1998.

Granvik, M och Melander, A, Utreds alkohol- och motionsvanor vid oro, ångest och sömnsvårigheter? Medikament, Nr 3, s 83-85, 1999.

Granvik, M, Har "det förebyggande" fått vad det förtjänar?, AllmänMedicin, Nr 3, s 176-180, 2002.

Granvik, M och Hallberg, H, När tiden inte räcker till, AllmänMedicin, Nr 6, s 332-9, 2002.

Granvik, M och Hallberg, H, Marianne, 40 år, en fiktiv patient med symtom på utbrändhet - Allmänläkarna sjukskrev, men kom inte dialogen med patienten i skymundan?, Läkartidningen, Vol 100, nr 12, s 1036-41, 2003.

Granvik, M, Få psykologiska effekter i Dalarna av Irakkriget, Medikament, Nr 3, s 50-51, 2004.

Granvik, M, Paperin, A. Hälso- och sjukvården är på rätt väg i Dalarna. Dalarnas Tidningar (Falu-Kuriren m fl). 2006-11-14.

Granvik, M, Paperin, A. Måste lokalpressen alltid ha "svarta rubriker" om Landstinget Dalarna? www.ltdalarna.se/upload/5951/debattartikel.pdf.

Granvik, M, Paperin, A. Orättvis rangordning i Öppna jämförelser. Dagens Medicin, Nr 45/2007 (s 35).